



Budapesti Levéltári Mozaikok

2020/3. szám (régi sorozat 5. szám)

DOI: [10.56045/BLM.2020.3](https://doi.org/10.56045/BLM.2020.3)

ISSN: 2939-6921

URL: <http://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2021/12/10/leveltari-mozaikok-5/>

RÁCZ ATTILA

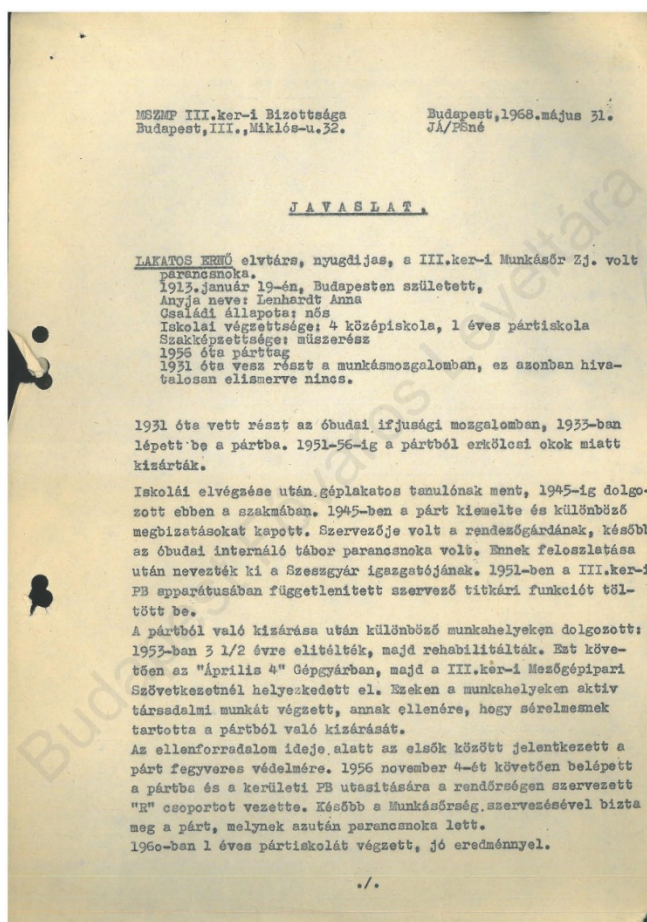
A párt ökle lesújtott

Az egyik első budapesti munkásőr zászlóalj a III. kerületben állt fel. Munkásőr-parancsnoka 1957 márciusában éjnek idején egy vendéglőben pofon vágott egy rendőr századost. Az ügy hátterén – így az alkohol szerepén – és a következményeken keresztül ismerteti a szerző az 1956-os forradalom után formálódó kerületi karhatalmat, az R-csoportot, a szervezőmunkát. A cikk bemutatja az eset szereplőit, korábbi és az eset utáni pályájuk fő állomásaira is kitérve.

Kulcsszavak: *párt, III. kerület, munkásőr, 1956-1957, rendőr, R-csoport*

Az egyik első budapesti munkásör zászlóalj a III. kerületben állt fel, amit azt tett lehetővé, hogy a – hivatalosan – 1956. november 11-én megalakult MSZMP kerületi ideiglenes intéző bizottsága (=IIB) a szétzilálódott rendőri állomány pótlására már a hónap végén megszervezte az ún. R-csoportot, így ebben a kerületben már az év végén stabil karhatalom volt. (1) A szervezőmunkában aktív szerepet vállalt Lakatos Ernő is, aki az 1957 januárjában megszervezett kerületi Rendező Gárda, majd márciustól a kerületi munkásör zászlóalj parancsnoka is lett. (2)

Lakatos 1913-ban született Budapesten, 1931-től a szociáldemokrata-, majd 1945-től a kommunista párt tagja volt. Négy polgárit végzett műszerész volt, iskolái elvégzése után a Ganz Villamossági Gyárban volt tanonc, majd 1945-ig – a katonaidő megszakításával – a Leipziger Vilmos Szesz- és Cukorgyár Rt.-nél segédmunkás. A II. világháború után visszakerült a Leipziger Gyárba, ahol az üzemi bizottság elnöke, 1948-tól 1950-ig a vállalat vezetője lett. Az MDP budapesti káderosztályának referense szerint jó szervező, szívós, kitartó, a nehézségektől vissza nem rettenő ember volt, 5000 forint békekölcsönt jegyzett, csak a párttól fogadott el utasításokat, így indokoltnak tűnt, hogy 1950. október 20-án az MDP III. Kerületi Pártbizottsága (=PB) kerületi szervezőtitkárnak elfogadta, ugyanakkor a kerületi tanácsnak is tagja lett. 1951 augusztusától az Április 4. Gépgyárban volt műszaki tisztviselő. Áthelyezésére valószínűleg azért került sor, mert a Központi Ellenőrző Bizottság (=KEB) – „párterkölsöt sértő magatartásért” – a pártból kizárta. Ezután a III. kerületi Mezőgépipari Szövetkezethél dolgozott. (3)



1. kép. Lakatos Ernő életrajza, 1968. május 31. (BFL XXXV.8.b. 75. őe. 118. doboz)

Öt év mellőzöttség után, 1956 októberét követően újra szerephez juthatott, a párt öklének is nevezett munkásőrség megszervezésével párhuzamosan bekerült a kerületi pártszerv vezető testületébe, Lakatos 1957. márciusban már biztosan tagja volt a helyi intéző bizottságnak is. (4) B. rendőr százados és kiskereskedő barátja, Cs., valamint feleségeik 1957. március 10-én éjjel fél 12-kor, mozi után egy kávéra betértek a III. kerületi Kolosy téren álló Vadászkunyhó étterembe. B. együtt járt meccsre Cs-vel, feleségeik is jó barátnők voltak. Ezen a kései órán még az étteremben tartózkodott Czagány Ferenc, a III. Kerületi Ideiglenes Intéző Bizottság tagja, Molnár Ernő, ugyanazon testület elnöke és a szociáldemokrata párt egykori kerületi titkára, valamint Lakatos Ernő, munkásőrparancsnok. Utóbbi a nap folyamán a Sipos vendéglőben sört, majd barátja lakásán bort is fogyasztott, a Vadászkunyhóban a társaival pedig 3–4 liter bort ittak meg. Az ünneplés apropója a „szovjet elvtársak” búcsúztatása volt. Későbbi vallomása szerint ezen alkoholemennyiség elfogyasztása után is csak spiccesnek és jókedvűnek érezte magát, az őket kiszolgáló pincér szerint azonban társasága a szomszéd asztallal vitatkozott, a többi asztalnál ülő vendég pedig a zajongásra hivatkozva távozott.

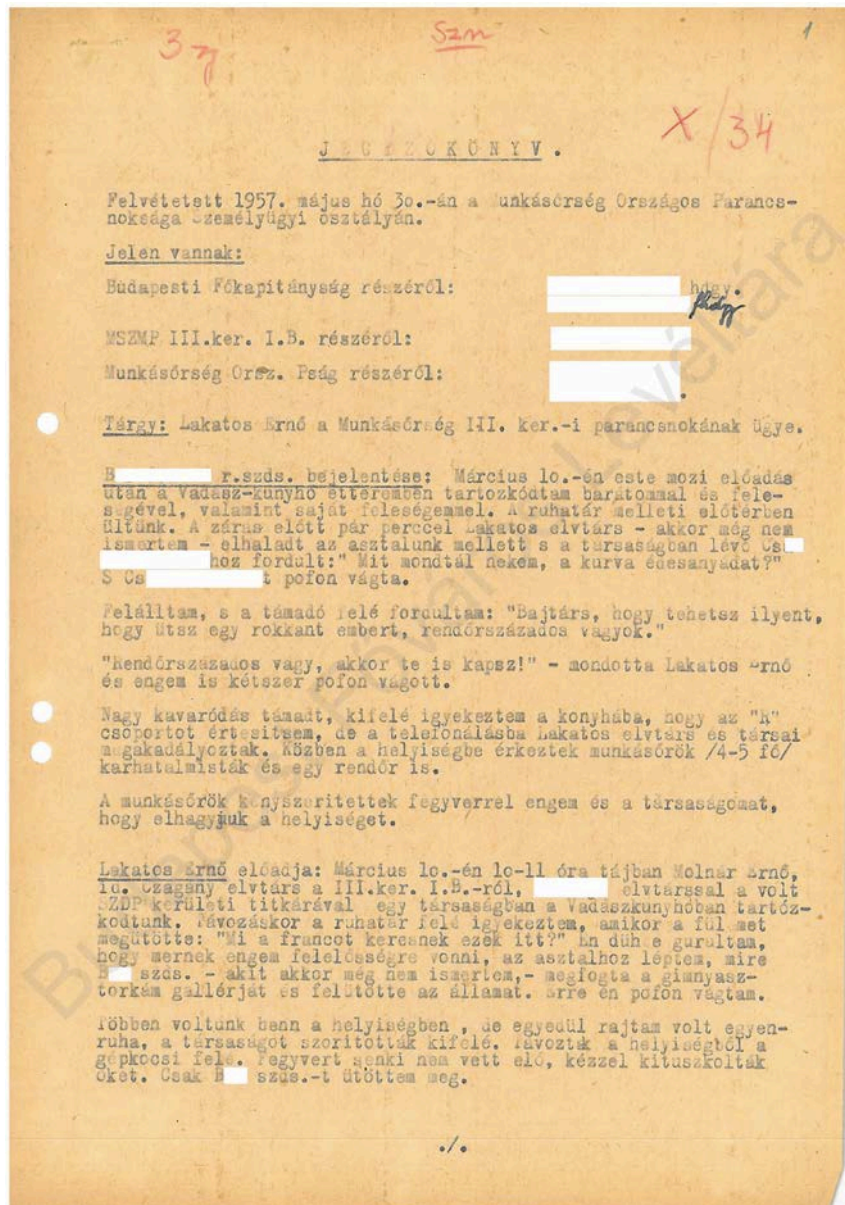
Amikor eljött a záróra ideje, Lakatos a ruhatár felé haladva az egyik asztaltól úgy hallotta, hogy megjegyzéseket tesznek rá („Mi a francot keresnek ezek itt?”), mire dühbe gurult, és a „Mit mondtál nekem, a kurva édesanyádat?” felkiáltással a hang irányába ütt. Ahogy a szenvedő fél, Cs. erről beszámolt: „Amikor egy bőrkabátos férfi az asztalunkhoz lépett, és olyan nagy pofont adott nekem, hogy egészen megsédültem. B. százados felugrott, megmutatta az igazolványát és mondta, hogy rendőr százados, s nem hagy ütlegetni egy rokkant embert.” B. is hasonlóan emlékezett: „Bajtárs, hogy tehetsz ilyent, hogy ütsz egy rokkant embert, rendőr százados vagyok. Rendőr százados vagy, akkor te is kapsz! mondotta Lakatos Ernő és engem is kétszer pofon vágott.”



2. kép. Az óbudai Vadászkunyhó kisvendéglő 1987-ben.
([Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, VF 2007 63 1](#))

Lakatos erre természetesen nem így emlékezett: „Én dühbe gurultam, hogy mernek engem felelősségre vonni, az asztalhoz léptem, mire B. sz[áza]d[o]s – akit akkor még nem ismertem, megfogta a gimnasztyorkám gallérját és felütötte az államot. Erre én pofon vágtam.”

Az ezt követő nagy kavarodásban a százados a konyhából szerette volna az „R” csoportot felhívni, de mind a négyüket kilökdösték az utcára. (5)



3. kép. Lakatos Ernő ügye. 1957. május 30-ai jegyzőkönyv. (BFL XXXV.33.1957. 2. öe. X/34. rendkívüli ügyek)

B. egy hónappal később tett feljelentést, és a május 30-án kelt jegyzőkönyv szerint Lakatos önkritikát gyakorolt, de mindez nem akadályozta meg abban, hogy 1957. május 16-án újabb verekezésbe keveredjék. Aznap este a III. Kerületi IIB a kerületben található Erdészlak vendéglő belső helyiségében a karhatalmista tisztek búcsúztatására mulatságot rendezett. „A búcsúesten a III. kerületi I. B. egyes munkatársai, Melnyikov szovjet alezredes elvtárs, rendőr és karhatalmista elvtársak vettek részt, összesen kb. 18–20 fő. Lakatos Ernő elvtárs 10 óra után érkezett meg a vendéglőbe. A társaság tagjai vacsorát, 40 korsó sört és kb. 20 liter bort fogyasztottak, 1526 Ft értékben.

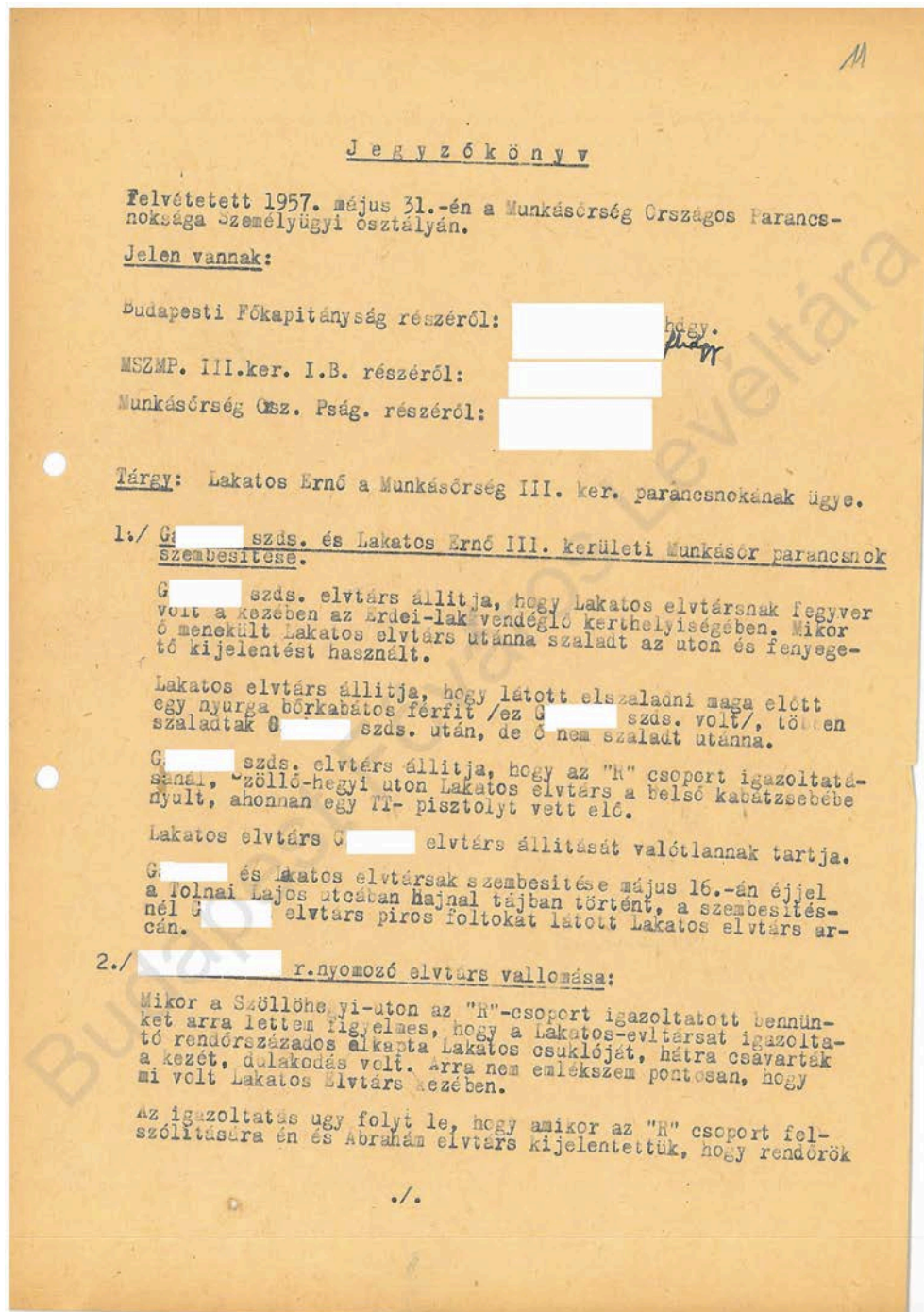
Este 10 óra után G. rendőr zászlós polgári ruhában barátjával, N. vízvezeték-szerelővel megjelentek az Erdészlakban, ahol a söntés-helyiségben, a bejárat melletti asztalnál foglaltak

helyet. Később csatlakozott hozzájuk L. kőfaragó és D. grafikus. Ez a társaság 3 üveg sört és kb. 6 dupla feketét fogyasztott.

G. százados és barátja 12 óra előtt távozni akartak, azonban az Erdéslak üzletvezetője megkérte őket, hogy maradjanak ott záróráig, és motorkerékpárjukkal vigyék le a személyzetet a hegyről az Újlaki templomig.”

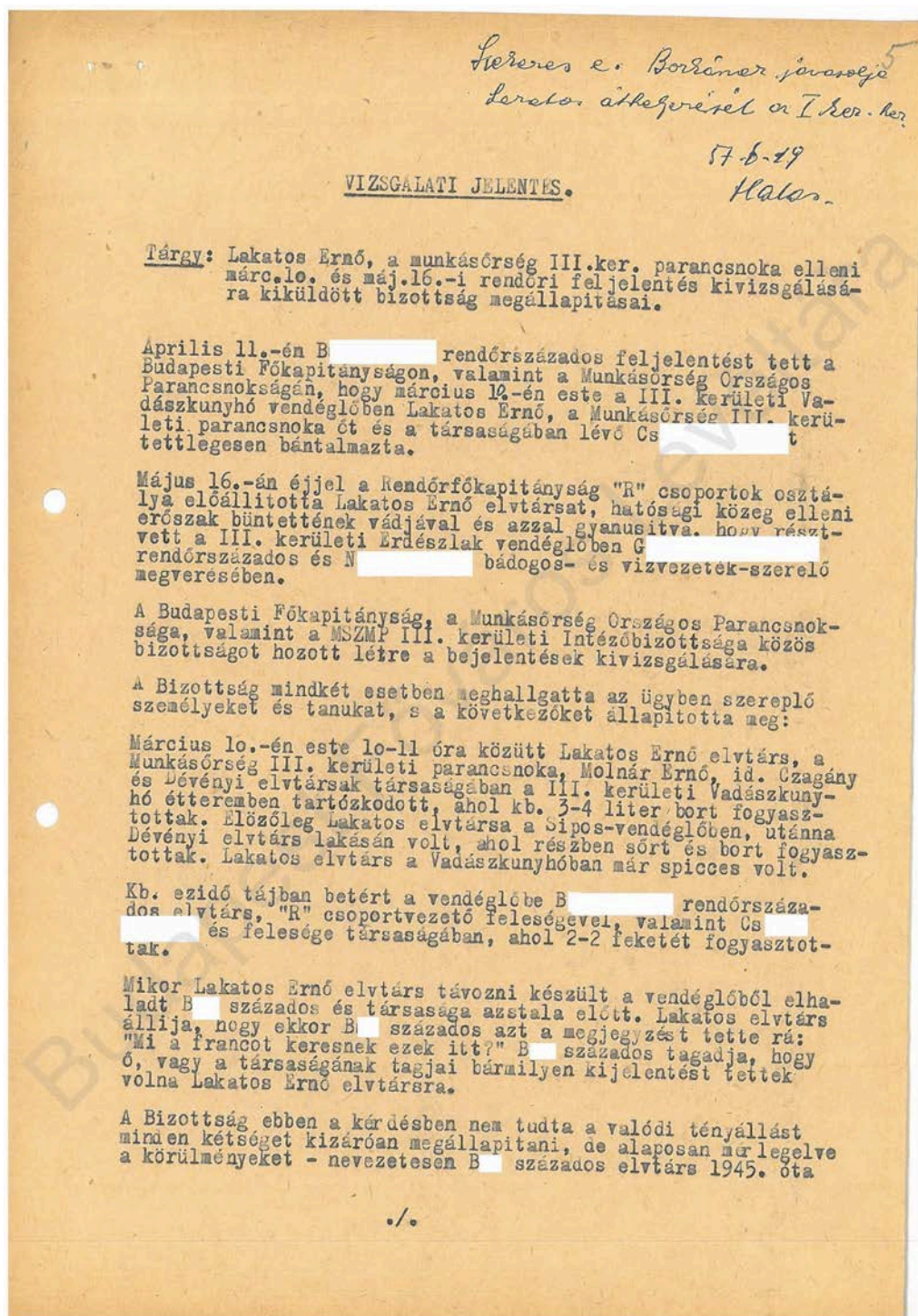
Mivel elmúlt záróra, az üzletvezető felkérte a belső helyiségben már csak fele létszámban mulató elvtársakat, fejezzék be a szórakozást. Azok el is indultak kifelé, de meglátva a várakozó négy embert „T. százados méltatlankodva kiáltotta: „Ezekre a huligánokra nem vonatkozik a záróra!” Lakatos az üzletvezetőt kérdőre vonta, majd T. százados G. sapkáját a fejére húzta, azt követően egy kemény tárggyal a századost homlokra ütötte. A kőfaragónak és a grafikusnak sikerült kimenekülni a söntésből, de G.-t és N.-t a kerthelyiségben megverték, majd G. az erdőbe futott, N.-t meglökték, aki a közeli árokba gurult.”

A verekedést kezdeményező társaság egy része kocsiba ült, Lakatos három társával gyalog indult lefelé a Szőlőhegyi úton. Azzal azonban nem számoltak, hogy az elmenekült D. eközben telefonon értesítette a II. Kerületi Rendőrkapitányságot, mire az „R” csoport négy tagja autóval szintén a helyszínre sietett, majd G.-t magukkal víve autón Lakatosék nyomába eredtek. Az igazoltatás során Lakatos még egy hibát elkövetett: a kabátja belső zsebéből pisztolyát vette elő, mire karját hátracsavarva lefegyverezték, és társaival együtt az „R” csoport Tolnay Lajos utcai helyiségébe szállították. Az autóban ráadásul az őket előállítókat „fasiszta ellenforradalmároknak nevezte”, ezért az egyik őrmester gumibottal az arcába sújtott. Reggelig ki is hallgatták, távozásakor „száján, arcán ütések nyomai, véraláfutások látszottak,” Lakatos állítása szerint többen is megverték. Tekintve, hogy a még márciusban bántalmazott B. is az „R” csoporthoz tartozott, a vizsgálat lefolytatói is valószínűnek tartották, hogy a rendőrök – az elmaradt felelősségre vonást hiányolva – tulajdonképp haragjukat levezetve vettek elégtételt két társuk, B. és G. bántalmazásáért. (6)



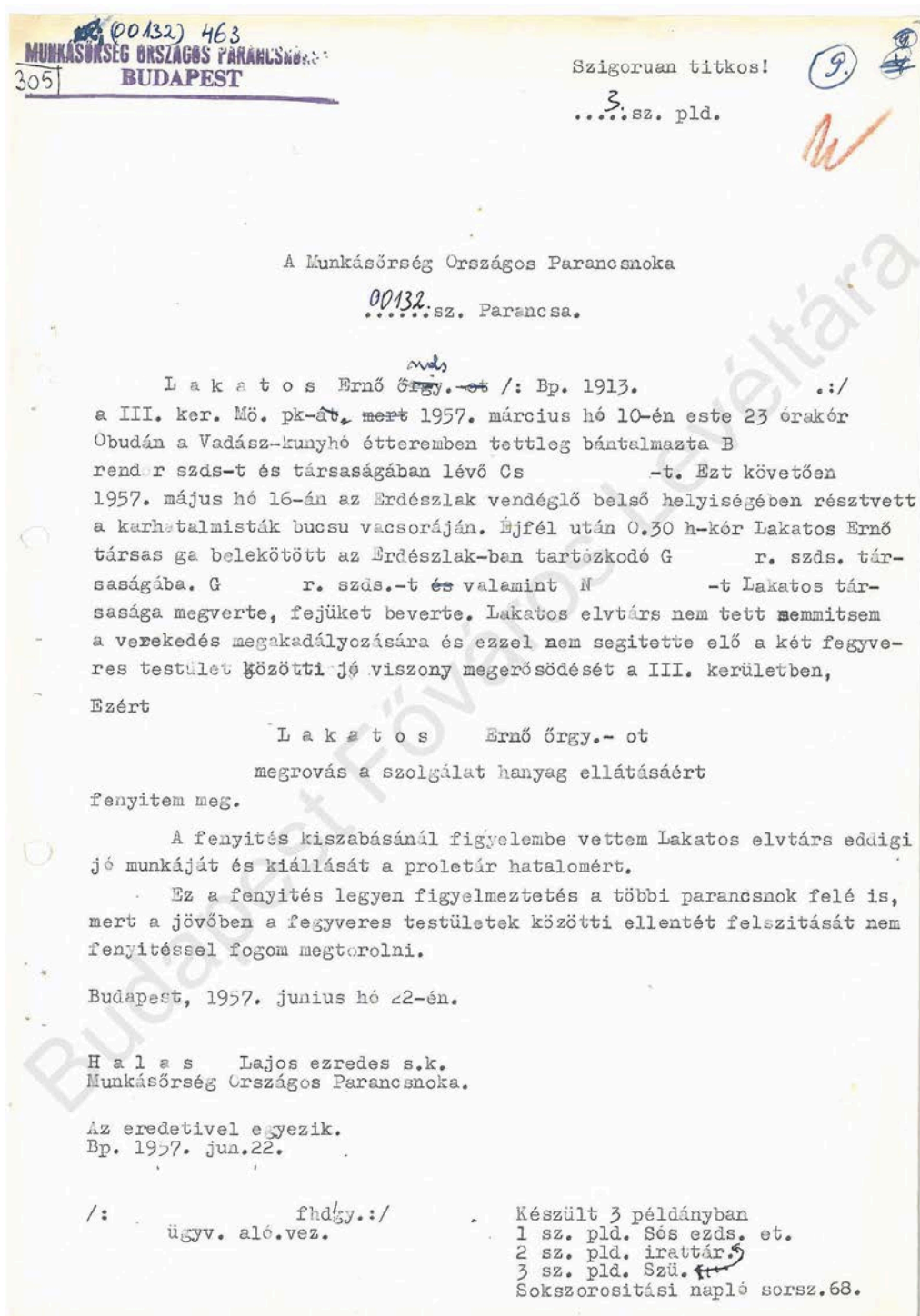
4. kép. Lakatos Ernő ügye. 1957. május 31-ei jegyzőkönyv. (BFL XXXV.33.1957. 2. öe. X/34. rendkívüli ügyek)

A két ügy tárgyalására a Budapesti Rendőr-főkapitányság, a Munkásőrség Országos Parancsnoksága és az MSZMP III. Kerületi IIB közös bizottságot hozott létre, mely június 7-én ült össze. A jelentés írói szerint „nagy hibát követtek el azok az elvtársak, akik minden ok nélkül megverték és több sebből vérezve magukra hagyták G. századost és N.-t. Eljárásukat súlyosbítja az a körülmény, hogy a verekedést egy szovjet tiszt jelenlétében kezdték, akit ezzel súlyosan kompromittálhattak volna.” Bár Lakatos a szembesítéskor bocsánatot kért, a bizottság a megbüntetését javasolta.



5. kép. Lakatos Ernő ügye. 1957. június 7-ei jegyzőkönyv. (BFL XXXV.33.1957. 2. öe. X/34. rendkívüli ügyek)

1957. június 22-én a Munkásörszág országos parancsnoka, Halas Lajos ezredes Lakatos Ernőt tetteiért „megrovás a szolgálat hanyag ellátásáért” fenyegette meg. A fenyegetés kiszabásánál figyelembe vette „Lakatos elvtárs eddigi jó munkáját és kiállását a proletár hatalomért.” (7)



6. kép. [A Munkásőrség Országos parancsnoka 132. sz. parancsa. \(BFL XXXV.39.\)](#)

A munkásőrség budapesti 3. zászlóaljának iratanyaga Lakatosra vonatkozóan még több jutalmazást és fenytítést tartalmaz, de történetének színesítésére hasonlóan érdekes adatokat mutat a párt budapesti személyzeti anyagában lévő dosszié is, mely valószínűleg az 1974-ben a régi párttagságának elismerése érdekében indított eljárás következtében maradt fenn. Ebből kiderül, hogy a Rákosi-korszakban a pártfegyelmin kívül 1953-ban fegyverrejtegetés címén három és fél évre elítélték, melyből majdnem egy évet letöltött, amikor rehabilitálták. 1954-ig háromszor, sikertelenül próbálta pártbüntetését megszüntetni, melyre 1958-ban ismét kísérletet tett. A III. Kerületi PB ebben támogatta volna, a KEB 1958. május 21-ei határozatában 1956.

novemberi érvénnyel járult hozzá az MSZMP-be felvételéhez, viszont a pártbüntetés törlését a KEB „túl korainak” tartotta. A KEB illetően határozata azzal járt, hogy a kerületi pártbizottság 1960-ban kérte Lakatos régi párttagok nyilvántartásából való törlését.

Lakatos 1964. január 31-ei hatállyal nyugállományba vonult. Szolgálataira, betegségére és a rendeződött családi viszonyaira hivatkozva a régi párttagság elismerése 1968-ban, majd a hetvenes évek közepén merült fel újra, miután 1974 végén az MSZMP III. Kerületi VB Lakatos párttagságának 1933-tól való elismerésével „méltányossági alapon” egyetértett, majd a Felszabadulás Előtti Párttagokkal Foglalkozó Csoport kérésére a kerületi VB az 1975. január 30-ai ülésén párttagságát 1945-től folyamatosan elismerte, és kérte a KEB-et, hogy régi párttagságának elismerésében foglaljon állást. Azonban mielőtt az állásfoglalás megérkezett volna, Lakatos 1975 májusában elhalálozott. (8)

[illegible]

7. kép. Lakatos Ernő. Felszabadulás előtti Párttagokkal Foglalkozó Bizottság (BFL XXXV.39. L 3-4, 315. doboz)

Érdekes mellékszála a történetnek, hogy a márciusi pofozkodás egyik jelenlévő pártfunkcionáriusa Molnár Ernő volt, aki 1955 novembere óta vezette a kerületi pártszerveket, majd 1956 novemberétől volt a III. Kerületi MSZMP IIB elnöke, később a pártbizottság első titkára, illetve az MSZMP Budapesti Végrehajtó Bizottságának tagja. 1957-ben Lakatossal együtt ültek a karhatalmi bizottságban. (9) Több jegyzőkönyv, jellemzés tanúbizonyságot ad arról, hogy Molnár is szerette az italt. Az amúgy megbízható és régi, jó elvtárs iszákossága – amíg az alá tartozó területen nem volt probléma – nem volt akadály az előléptetésében, 1959-ben a jóval fontosabbnak tartott Csepel Vas- és Fémművek PB első titkárának nevezték ki. (10) A párt számára akkor vált kényelmetlenné a helyzet, amikor a CSVM egyik alapszervezeti ülésén negyven fő előtt szóvá tették Molnár alkoholizmusát, kihangsúlyozva, hogy az állam pénzén iszik, és nem kommunistához méltó módon viselkedik. A párt felsőbb vezetése a fegyelmi vizsgálat ellenére nem engedte el a kezét, az ELZETT gyár vezérigazgatójának nevezték ki, mely funkciót 1978-ban bekövetkezett haláláig töltötte be. (11) És Lakatos esetében is láthatjuk, hogy nem csak a frissen szerveződő MSZMP tartott igényt szolgálataira, de a megerősödött párt is, hiszen nyugdíjba vonulása után egy évtizeden át munkát biztosított neki.

[Rácz Attila főosztályvezető](#) 1996–1998 a Magyar Országos Levéltár, 1998–2001 között és 2004-től Budapest Főváros Levéltárának munkatársa. 2015-ben szerzett doktori címet, PhD-dolgozatának átdolgozott verziója [A fővárosi hatalmi elit 1956 és 1989 között](#) címmel 2018-ban jelent meg. Egy 2010-ben írt [tanulmányában](#) már foglalkozott a munkásörsséggel.

Jegyzetek

- (1) Az Elnöki Tanács 1957. évi 13. sz. tvr. és a végrehajtására megalkotott 3075/1957. sz. kormányhatározat. A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei. II. köt. 1957. január 25 – 1957. április 2. Szerk.: Némethné Vágyi Karola – Urbán Károly. Bp., 1993. 55–57., 60–63. p. Budapest Főváros Levéltára (BFL) Munkásörsség Budapesti Parancsnoksága MSZMP Bizottságának iratai (=XXXV.33.) 1957. 1. öe. VIII/30. Munkásörsség budapesti megszervezése. A munkásörsség kerületi szervezéséről BFL MSZMP III. Kerületi Bizottsága egyéb értekezleteinek iratai (=XXXV.8.a.6.) 2. öe. 1957. február 24-ei aktívaértekezlet. BFL MSZMP III. Kerületi Ideiglenes Intéző Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei (=XXXV.8.a.2.) 3. öe. 1956. november 11. Villarroelné Csapó Gyöngyi: Munkásörök Óbudán. Visszaemlékezések a 30 éves Munkásörsségre. Budapest, 1987.
- (2) A kerületi rendező gárda felállításáról lásd: BFL XXXV.8.a.2. 11., 17. öe. (1957. január 11., március 15.). A kerületi munkásörök létszámának emelkedéséről lásd: BFL XXXV.33. 1957. 1. öe. VIII/32.
- (3) BFL Magyar Dolgozók Pártja Budapesti Bizottságának vezető testületi iratai (=XXXV.95.a.) 25. öe. (1950. október 20-ai PB-ülés.). Budapest III. Kerületi Tanács tanácsülési jegyzőkönyvei. (=XXIII.203.a.1.) 1950. október 31-i, 1951. augusztus 14-i ülés jegyzőkönyve. Magyar Dolgozók Pártja III. Kerületi Pártválasztmány (1954-től Pártbizottság) jegyzőkönyvei (=XXXV.98.a.2.). 19. öe. (1951. július 28.). MSZMP Budapesti Bizottsága személyi anyagai (=XXXV.39.). L 3-4. 315. doboz. Lakatos Ernő.
- (4) BFL XXXV.8.a.2. 17. öe. 1957. március 15.
- (5) BFL XXXV.33.1957. 2. öe. X/34. rendkívüli ügyek. Lakatos Ernő ügye.
- (6) BFL XXXV.33.1957. 2. öe. X/34. rendkívüli ügyek. Lakatos Ernő.
- (7) BFL XXXV.39. L 3-4. 315. doboz. Lakatos Ernő.
- (8) BFL XXXV.39. MSZMP Budapesti Bizottsága személyi anyagai. L 3-4. 315. doboz. Lakatos Ernő. BFL XXXV.8.a.4. 475. öe. (1974. december 19.), BFL XXXV.8.a.4. 478. öe. (1975. január 30.).
- (9) HU BFL XXXV.98.a.2. 37. öe. (1955. november 11.). HU BFL XXXV.8.a.2. 3. öe. (1956.11.11.). BFL XXXV.8.a.1 Magyar Szocialista Munkáspárt III. Kerületi Pártértekezlet jegyzőkönyvei 1. öe. (1957. június 2.).

BFL MSZMP Budapesti Pártbizottság jegyzőkönyvei (=XXXV.1.a.3). 2. őe. (1957. június 10.) BFL XXXV.8.a.2. 17. őe. (1957. március 15.).

(10) BFL XXXV.8.a.1. 2. őe. (1959. október 17–18.).

(11) Rácz Attila: A fővárosi hatalmi elit 1956 és 1989 között. 159., 172., 272., 334., 335., 347. p.

Impresszum

Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3-5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin

Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint, Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3–5.; 1554 Budapest, Pf. 41.

e-mail: mozaikok@bparchiv.hu

ISSN 2939-6921